

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.		Redacció y Administració	Reclams.
Tres mesos.	6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos.	9 »		Los no suscriptors, per id. . . 1 »
Ultramar, tres mesos.	12 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, segon pis.	Passant de 10 ratllas á preus conven- cionals.
Un número sol.	1 »		

SUMARI.

De la electricitat aplicada á las arts y á la industria: per *Joseph Blanch*.
—Lo cant del gall. (Poesia): per *Llorens de Cabanyes*.—Del gremi dels
botiguers de tela y mercers de la ciutat de Girona (Continuació): per
F. Maspons y Labrés.—Necrologia d'En Ramon Vilanova (Continuació):
per *Joseph T. Vilar*.—Pobra flor! (Poesia): per *Thomas Forteza*.—Do-
cuments inédits sobre lo monastir de St. Llorens del Mont en lo Bisbat
de Girona: per *Andreu Balaguer*.—La pubilla del mas dels magraners
(Acabament): per *Francisco Manel Pau*.—Consistori dels Jochs Florals
de Barcelona.—Novas.—Reclams.

DE LA ELECTRICITAT

APLICADA Á LAS ARTS Y Á LA INDUSTRIA.

GALVANOPLASTIA.

Després d' haber vist los aparatos inventats per l' us de la galvanoplastia, y los diferents modos de preparar los motllos, nos toca enrahonar de sas aplicacions. Podem considerar aqueixas baix tres punts de vista; primer á l' art de fundidor: segon á lo de grabador: tercer á la tipografia.

Aplicacions de la galvanoplastia á l' art de fundidor: En sos principis sols se aplicá la galvanoplastia á la reproducció de las medallas, monedas, etc. aplicacions insignificans, si las comparém ab las que avuy dia te mes que alguna cosa 'n direm pera millor coneixer los grans resultats que dona 'l present. Pera reproduhir una moneda ó medalla 's pot operar de dos modos: primer directament sobre l' objecte que 's vol reproduir, suspenentlo de lo polo negatiu de la pila, dins lo bany, tenint ans la precaució de cubrir la moneda d' una lleugera capa grasosa (oli, cera, stearina, seu) pera privar la adherencia del diposit am l' original. Aixís 's obté un motllo sobre lo quin si opera de nou pera obtindrer sa reproducció en relleu. Segon: Extrayent un motllo, am la gutta-percha, de l' objecte y reproduirlo en relleu immediatament.

D' aqueix modo com hem ja dit 's obtenen pessas de fácil reproducció, mes la operació 's complica cuan volem reproduir bustos ó estatuas, fentse necessari en aqueix cas dividir lo motllo en dos parts si la estatua es petita ó en varias parts si es grossa.

Com se compren aquestas divisions fan sia la operació mes engorrosa y difícil, puig es forsós obtindrer la estatua ó busto partit en tantas parts com en tans trosos dividit habiam lo motllo, que generalment acostuman á ser dos ó quatre. Lo diposit de coure s' opera separatament en cada part, afagiuse luego per medi d' una soldadura d' argent ó d' estany, quals soldaduras se cobreixen novament de coure. Com lo coure queda d' un color roig que fa sia la estatua lletja y de mal gust, se cobreix d' una capa d' argent, per medi de la pila, que li dona la brillantó propia d' eix metall.

Lenoir simplificant aqueix método, ha empleat un procediment, que porta lo seu nom, per lo quin obté directament y en un sol bany la reproducció d' estatuas de grans dimensions. S' usa en la práctica de la següent manera: 's comensa per treure un motllo 'm la gutta-percha de l' objecte que 's vol reproduir, que com suposem sia gros, s' haurá de pendrer á trosos; luego 's juntan eixos trossos, tenint la precaució de deixar dos forats en la part inferior del motllo ja juntat, los peus per exemple y un altre en la part oposada, ço es en lo cap; un cop aixís disposat lo motllo 's construeix ab un fil de platino una especie d' osera, que groserament representi lo modello, que tingui las mateixas formas generals, y que sigui una mica mes petita que lo buyt del motllo, pera poder esser suspesa en son interior: aqueixa osera no es altre cosa que 'l fil conductor de la pila doblegat, ramificat d' aytal modo, que permet á la current, penetrar fins lo fons de las mes petites anfractuositats, per aixís donar la reproducció rigurosa de la estatua. Aqueixa osera s' introduceix dins lo motllo de gutta-percha, de manera que segueixi exactament sos entorns sense jamay tocarlos: d' aqueix modo se suspen, la osera y lo motllo, del fil negatiu de la pila, ficant lo tot, dins lo bany. Desseguida veyem que la dissolució de sulfat de coure que continuament se renova 'm los nous cristalls de la sal, per aixís retornar lo coure dipositat, vá cayent en virtut de son pes al fons, y aixís penetra dins lo motllo mentres que lo liquit mes lleuger, puig conté poch sulfat de coure, puja fins al cim, ahont surt per lo furat que allí 's troba. Precís es fer esment de que l' oxígeno, que 's despren durant l' operació, contri-

bueix á barreijar las diferents parts de la dissolució, mantenint aixís sa homogeneïtat. D' aqueixa manera s' va operan lo disposit de coure, y quan aqueix sigui suficient, se repassa lo motillo, s' tren la osera metálica interior, quedan una estatua ó busto que reproduceix exactament l' original. Será precis llavors, llimar alguna desigualtat, que á voltas queda en las parts corresponentas á las junturas del motillo, y tapar los furats que hauran quedat en los extrems. Al posar en práctica aqueix sistema particular no s' fa us de l' aparato simple, com hem vist que s' feya en las operacions ordinarias de la galvanoplastia, sino que s' opera per medi de la pila posada al exterior del bany, formant lo que vam dir s' anomenaba aparato compost. Com lo coure de la dissolució, dipositanse, la deixaria pobre de metall, se posa á la part superior del liquit un saquet que conté cristalls de sulfat de coure, los quins dissolventse mantenen la dissolució en son estat normal. Falta sols afagrir que essent molt car lo platino, podria ser que aqueix metodo no dongues resultats prou satisfactoris, al mateix temps que profitosos: per evitar aqueix inconvenient s' imaginá sustituir lo fil de platino per un fil de plom. L' única dificultat que lo plom presentaba era sa oxidació, mes los esperiments fets en los tallers de M M. Christofle, varen probar, que cubrint d' una lleugera capa d' oxid lo fil de plom, lo privaba d' una oxidació posterior, y que aixís disposat, podia fer los mateixos serveys que lo platino, tenint sobre aquet la ventatge de ser molt mes barato. Com lo disposit galvanoplastich sols te alguns milimetres de gruix M. Henri Bouilhet va tenir la idea, per fer la estatua mes resistent a d' umplir lo seu interior d' un metall com lo llautó que sobre ser barato es mes fusible que lo coure roig. Ab aqueix procediment se poden reproduir estatues de totas dimensions: en lo nou teatro de la ópera de Paris hi figura un grupo decoratiu, obtingut directament per la galvanoplastia en los tallers de M M. Christofle, lo quin te 5 metres d' alsada. En lo Louvre s' hi venhen reproduccions, adquiridas per la galvanoplastia, de los baixos-relleus de la columna Trajano de Roma. En fi la electrotipia permet reproduir totas las grans obras de la escultura.

Aplicacions de la galvanoplastia á l' art de grabador: Las operacions que permet executar la electrotipia son: primer fabricar planchas de coure per l' us dels grabadors: segon reproduir las planchas grabadas sobre l' metall ó sobre l' boix: tercer grabar directament per la corrent galvanica.

Las planchas de coure usadas per los grabadors, exigeixen qualitats que dificilment se troban en lo coure que s' ven en lo comerç: lomes pur generalment conté estany y altres metalls que fan dificil lo grabat al buril é incert en sos resultats lo grabat á l' aigua fort. Al contrari lo metall dipositat, per la influencia de la pila, es d' una puresa absoluta, es completament apropiat per grabar. Aqueixas planchas llisas per l' us dels grabadors, s' obtenen molt sencillament: s' agafa una plancha llisa de coure que serveixi de motillo: ficada dins lo bany, suspesa del polo negatiu, veurem que si opera un disposit, lo quin reproduceix exactament lo motillo: aixís s' obté

una plancha llisa de coure pura, que sols falta pulir per poderhi grabar.

Las planchas de coure grabadas per la ma del artista no son pas mes difícils de reproduir que las planchas llisas. Tothom sab que despres d' haber servit un cert tiratge, una plancha de coure ó d' acer s' espatlla y no dona mes que probas imperfectas: d' aquí naix la necessitat de reproduir aqueixas planchas, lo que com hem dit s' obté molt facilment. Dos procedimens podem usar: pendrer una contra proba de la plancha m la gelatina ó la gutta-percha y ficarla en lo bany obtindre sa reproducció en coure: ó bé obtenir directament la reproducció suspent la plancha dins lo bany, del polo negatiu de la pila. Lo primer metodo es suficient quan lo grabat no es de un treball molt delicat, pero quant lo dibuix es molt perfecte, quant l' artista s' ha valgut de tot l' enginy de l' art pera fer un treball delicadissim; allavors será millor usar lo segon metodo. Ans de ficar la plancha dins lo bany, los alemanys li donan una lleugera capa d' un cos grasos, per evitar l' adherencia entre lo disposit y l' original, mes té l' inconvenient de deixar en la superficie de la reproducció, un petit gra que confont l' imatge en sa impressió. Se poden també obtindre per aqueix metodo planchas d' acer solament que no poden esser ficadas dins lo bany de sulfat de coure, puig la dissolució d' aqueixa sal seria químicament atacada per lo ferro: es precis donchs ficarla ans en una dissolució de cianuro doble de coure y de potassa, que no te acció sobre l' ferro, y subjectarla á la acció de la corrent: aixís se cobreix d' una primera capa de coure, que permet luego ficarla en lo bany de sulfat de coure ahont lo disposit s' acaba. La galvanoplastia permet tambe reproduir los grabats sobre l' boix: en efecte prenent am la gutta-percha un motillo de lo grabat, y posat á la acció de la pila, s' obté un cliché de coure en relleu, identich á lo grabat original. No es pas necessari donar molt de gruix á lo disposit de coure, que reproduceix lo grabat; ni ha prou am $\frac{1}{20}$ de milímetre que s' obté en 24 horas de suspensió dins lo bany. Llavors se fa mes gruixut tirant, damunt la cara oposada á la que hi ha la reproducció, metall d' impremta, fins que tingui un gruix de tres milimetres que s' es suficient per resistir la pressió de las maquinas en lo tiratge: aixís disposat lo cliché falta sols clavarlo sobre d' una plancha de boix, que l' iguali en altura á los caràcters que serveixen per la impressió. La galvanoplastia pot traspassar lo dibuix de l' artista, sens grabarlo sobre l' boix, sens intermediari, en un cliché de coure, a propòsit pera servir en lo tiratge ordinari. Lo procediment que s' usa per aixó fer, ha rebut lo nom de son autor Coblenze, metodo que no descriurem, perque tan aquet, com los de Guillot, de Duloz, l' americà etc., que no están ajudats per la galvanoplastia, creyem que no poden competir am lo grabat sobre l' boix, puig no donan jamay lo vigor de tintas ni la delicadesa del rasgo que dona aquet.

Parlarem per últim de lo grabat directa per medi de la corrent galvànica. Tothom sab que per obtindre un grabat á l' aigua-fort se comensa per cubrir una plancha brunyida de coure ó d' acer, d' una capa de cera ó de barnis. Lo grabador dibuixa llavors

sobre aqueixa plancha ab una punta fina, de manera que deixa lo metall nu, per tot allà ahont marca una ratlla: luego 's tira damunt la plancha aigua-fort debilitat ab aigua, l' acid ataca y disolt lo metall en los trosos que nú ha quedat, obtenint aixís un buit suficient pera que no s' hi fixis la tinta de impressió. Smée ha imaginat, en lloch de l' aigua-fort, valerse de l' acció química que s' verifica sobre un metall quan está suspés del polo positiu d' una pila voltaica. Todas las operaciones que fins ara hem descrit lo lloch d' acció sempre ha sigut en lo polo negatiu, mes en la que anem a descriure, l' objecte se suspen de lo polo positiu. En la descomposició electroquímica d' una sal, al mateix temps que lo metall se troba reduït en lo polo negatiu, l' oxigeno y l' acid van a buscar lo polo positiu, y si com hem dit parlant dels *anodes solubles*, se suspen d' aqueix polo una lámina metálica, poch a poch se va disolvent per l' acció reunida de l' oxigeno y l' acid lliure. Aqueix fet, en lo quin fundá Jacobi l' us dels anodes, ha servit a Smée per obtindre lo curiós resultat de grabar directament per la corrent galvànica, una plancha de coure. Lo medi de que 's val es lo següent: la plancha metálica cubierta de cera ó de barnís, per complert, reb, com en lo procediment per l' aigua-fort, lo dibuix de l' artista; aquesta plancha es llavors depositada en un bany de sulfat de coure en comunicació ab lo polo positiu de la pila: la current voltaica 's fa sia cumplerta, suspenent dins lo bany de lo polo negatiu una plancha de las mateixas dimensions que la que 's vol grabar. La descomposició comensa: l' oxigeno y l' acid sulfurich van a buscar la placa y disolan lo coure en tots los punts ahont los rasgos son marcats.

Aplicacions de la galvanoplastia a l' art tipogràfic. En l' estat actual de la industria los tipos d' imprenta s' adquireixen económicament, y fins seria supérflua la intervenció de la galvanoplastia per fer caràcters que sols necessitan un petit treball de grabador. Mes si en aqueix cas seria supérflua, no es aixís en los casos en què 's tracta d' obtenir tipos rars. En tenint alguns de eixos caràcters mediant los procediments electro-químichs, se prepara una *matriu* ab l' ajuda de la que lo fundidor pot fondrer a un baix preu los tipos necessaris. La galvanoplastia es útil als impresors per lo tiratge d' obras *clixés*. Quant una obra está destinada a una gran acceptació y no s' hi deuen fer moltes correccions, es costum de tirarla sobre clixés, ço es de pendrer ab guix l' imprenta de la composició, y dins de aquest motllo tirarhi metall fos d' imprenta per aixís reproduhir la composició primitiva. Aqueixas planas de metall, aixís obtingudas, serveixen pera tirar novament l' obra, mes lo metall d' imprenta es de poca durada, sobre tot lo que serveix pera fabricar los clixés, de modo que no pot soportar un tiratge considerable: d' aquí l' ús de cubrir aqueixas planas d' una capa de coure per medi de la galvanoplastia. La electrotipia permet per últim posar en práctica lo que s' ha anomenat *impressió natural*. Ab l' ajuda d' un ruleu d' acer se premsa l' objecte que 's vol reproduhir sobre una lámina de plom: per efecte de eixa pressió

tots los contorns de l' objecte se troban impresos en buyt en lo metall. Llavors se suspen en lo bany de sulfat de coure, ahont per medi de la corrent s' opera lo disposit metálich que reproduex en relleu l' imatge que existia en buyt sobre lo plom, formant una plancha que en lo tiratge tipogràfic ordinari, marca ab tots sos detalls, l' objecte primitiu. Los objectes que per aqueix método 's reproduheixen son fullas, plantas senseras, fruitas, flors y diferents objectes naturals, per lo que se li ha donat lo nom d' impressió natural.

Ab las aplicacions, hem acabat, lo que sobre la galvanoplastia, teinam intenció de dir, que no ha sigut altre cosa que donar una idea general d' un invent, que com ne varem fer esmena al principi, está eridat a donar los mes grans resultats a la industria y a las arts. Creyem que la galvanoplastia es encara poch coneguda, creyem que pot fer molts mes serveys, de los que fins al present ha fet, encara que aqueixos sian en gran nombre, y per últim estém convençuts de que mediant un constant estudi la corrent eléctrica y los reactius químichs podran reemplassar lo vapor com a fonsa motris.

JOSEPH BLANCH.

LO CANT DEL GALL.

Quiquiriquich—fa 'l gall com canta
Quiquiriquich—quant n' es a joch,
Quiquiriquich—cap sota l' ala,
Quiquiriquich—al saltador.

Quiquiriquich—jo so 'l rellotge,
Quiquiriquich—jo sento 'l sol
Quiquiriquich—dessota terra
Quiquiriquich—com dona 'l tom.

Quiquiriquich—per mí lo Apóstol
Quiquiriquich—feu aquell plor;
Quiquiriquich—á dalt l' esglesia
Quiquiriquich—som, dalt de tot.

Quiquiriquich—Sultan de Java,
Quiquiriquich—mon serall dorm,
Quiquiriquich—en nit quieta
Quiquiriquich—sol canto jo.

Quiquiriquich—aym ia morena,
Quiquiriquich—la ploma d' or,
Quiquiriquich—y l' argentada
Quiquiriquich—ay! som jelós.

Quiquiriquich—en mil batalles
Sangonent gall—senyera fò,
Quiquiriquich—cant de victoria
Quiquiriquich—su 'ls persans morts.

Quiquiriquich—ixcan les bruxes
Quiquiriquich—mitja nit som,
Quiquiriquich—obrin les tombes
Quiquiriquich—de fantarmons.

Quiquiriquich—que ja es la una,
Quiquiriquich—les dues són,
Quiquiriquich—ja son tres hores,
Quiquiriquich—s' acosta 'l jorn.

Quiquiriquich—hey! la mestressa:
Quiquiriquich—quí farà foch?
Quiquiriquich—au! los burgesos:
Quiquiriquich—Gloria al Senyor!

LORENS DE CABANYES.

DEL GREMI DE BOTIGUERS

DE TELA Y MERCERS DE LA CIUTAT DE GIRONA,

II

Pera entrar en la confraria ó gremi dels botiguers de telas ó mercers de la ciutat de Girona eran necessaris tres requisits, ço es; tenir tres anys d'aprenentatge ab mestre aprobat y vint anys d'edat ó catorze si fos fill de mestre; sufrir un examen y esser aprobat y pagar lo dret d'entrada ó examen qu'era de sis lliuras barcelonesas. Dit dret, no obstant en mil siscentos quaranta hu fou pujat á vint y cinch lliuras, si 'l que s'examinava era catalá ó dels Comtats de Rosselló y Cerdanya, á quaranta, si era foraster y quedá á sis pera los fills de mestre y atesa la penuria d'armas que la ciutat tenia, se maná que tots deguessin entregar un mosquet, ab sos flasco, flasquillo y forquilla bo y rebedor, pera que la confraria tingués armas per lo millor servey del Rey. Per manera que la confraria estava armada, més prompte se derogá dita ordre pus en mil siscentos quaranta vuyt se substituí dita arma y arreus absis atxas de cera blanca, de pes una lliura quiscuna. En 28 de setembre de 1757 fou augmentat lo preud'entrada per los estrangers á doscentas cinquanta lliuras.

L'examen devia tenir lloch davant vuyt mestres examinats y comprendre las duas arts ú oficis de que'l gremi's componia, ço es, de telayre y de mercer, aixi es que consistia en dos exercicis, en plegar una peça de bocaram negra y en plegar també un quarteró de pintas y un drap ó pella d'agullas de cosir. Lo paborde major president del tribunal posava desplegats dits objectes davant del qui devia examinar-se y de la major ó menor promtitut y perfecció ab que ho feya, dependia sa admisió ó no en lo gremi ó confraria.

Justificats ab idoneas probas los tres anys d'aprenentatge y aprobat l'examen, era qualsevulla, pagats los drets, apte pera exercir lo ofici de vendre telas y merceria per dins la ciutat y limits d'ella, y entrava de ple á gosar de tots los drets y privilegis que lo gremi concedia, mes com es natural també se li esdevenian obligacions com que sempre son correlativas unas d'altres. La confraria pera sostenirse y cumplir l'objecte ab qu'era creada, li era precis ocorrer á gastos y despesas, que no podian esser satisfets sino per aquells que'n formavan part y gaudian dels privilegis; per tant als confreres era posada obligació de pagar quiscun any per dret de confraria la quantitat de vuyt sous y vuyt diners la diada ó festa del Patró Sant Juliá d'Agost, á be que si algu no volia fer lo desembols tot d'una vegada, podia donar los diners quiscun disapte: lo cobrador era l'andador per encarrech dels Pabordes, lo que entregava las quantitas cobradas al clavari de la confraria, que com á l'altre article hem dit, era qui tenia la caixa. Altrement tenian la obligació també d'assistir á consell ó junta sempre que lo Paborde la convoqués, baix pena d'una lliura de cera aplicado-

ra á la lluminaria de la confraria; en lo concell ó junta se tractava d'assumptos referents al gremi fins com l'avem vist, podia tractarse en ell de la modificació ó reforma dels estatuts y per lo tant era natural que tots deguessin assistirhi, aixi los uns ab sa experiencia, los altres ab sas millors llums y tots ab son bon desitg, vells y joves, en ple concell discutian pera 'l millor régimen y conservació de la confraria servant sempre la forsa que la associació 'ls dava.

Just era que qui per uns mateixos interessos agermanats estavan, en sos dols y en sas alegrias s'aydessin y també en públich donessin mostra de lo que valian, de la unió qu'entre ells reynava y de lo que savian honorar lo principi que de tots ne feya un y de cada hu una forsa vital que á la industria tan endavant ne duya; aixi, si un dels confreres proxim á fer lo traspás de la vida y á presentarse davant de la Omnipotentia justicia, necessitava lo sacratissim viatic, tots los confreres devian assistirhi, pera ab sos prechs donarli la saniosa cura que del cos ó l'ànima Deu Nostre Senyor, fos servit de darli; si la anima fugida, lo cos era ja inerm en eixa terra y á la pols devia tornarsen, també tots junts, los qui foren sos companys d'ofici devian anar á son soterrar, pera darli la bona despedida y tenir per sempre mes en sa memoria lo recort d'aquell que tan unit ab ells fou en interessos, aspiracions, modo d'esser y manera de passar la traballosa vida. Era prohibit escusarsen ni tampoch enviarhi mossos ó minyons, sino fos fill de divuyt anys en amunt. Aixi tambe quant venian festas, la de Corpus y la de las vigíllas ó diadas dels patrons de la confraria S. Juliá y Nostra Senyora del mes de Mars, tots junts la celebravan.

En aquells temps piadosos, no's creava corporació alguna ó no's formava associació que no se la posés baix l'amparo de Deu ó la Verge ó algun Sant ó Santa. En primer lloch no's concebia qu'actes que fixesin la condició del home, no's posesin baix la protecció de qui mana en cel y terra y del qual dependim tots nosaltres quan mes la associació d'una porció d'homes pera dedicarse á un mateix ofici, y ferlo prosperar en benefici propi y de la nació á que perteneixian; despres tenian advocat á qui dirigir-se pera que intercedís pera 'l major lluhiment del art á que's dedicavan y per medi d'ell honoravan á Deu: aixi al menos se creyan tenir mes probabilitats d'un bon acert y de que ja may sofris quebranto lo seu modo de viure ó l'industria que 'ls donava 'l pa de cada dia. Lo gremi dels Julians tenia per patró Sant Juliá del mes de Agost y á Nostra Senyora baix lo títol de sa Anunciació en lo mes de Mars. Com es natural, era regular que á ab dos los hi celebressin festa y festa grossa com á la major de la confraria, y aixi en las duas diadas, 25 de Mars y 28 d'Agost se celebrava gran festa en lo Monestir de Nostra Senyora del Carme, fora y prop los murs de Girona, si be qu'apres en Ordinació feta á 24 Agost de 1670, la festa de Sant Juliá, en lloch de ferse lo mateix dia del Sant, fou trasladada al diumenge mes proxim vinent passat aquell. Ja lo dia avans ó siga la vigília de ditas festas se cantavan unas solemnes vespres y en

lo dia següent un ofici e difunts pera 'ls confrare morts, y á totes tenian obligació precisa d'anar-hi tots los del gremi. Y com allavors tot se feya ab tota solemnitat, de aquí que al ferho deguessin los confreres ajuntarse y en corporació y bandera anar á cercar al paborde major pera acompanyarlo á la Iglesia y despres tornar-lo á casa sua.

Com á distintiu tenian tots los gremis la sua corresponent bandera baix la qual s'aplegavan los que á ell perteneixian. La del que 'ns ocupa era de domás blau, ab sas flocaduras al entorn y cordons de seda y á dalt una imatge de Sant Juliá; haventhi també las corresponents vergas pintadas de blau y or y los ventalls de palma necessaris. Era abanderado lo qui's trobava ultimament examinat de dit ofici de botiguer de telas y mercer, sino que després quan se comensá á introduhir lo boato y 'ls abanderados feyan gastos grossos, lo que redundava en perjudici de la confraria perquè se'n escusavan, s'estatuí que fos feta una bossa al igual que la dels pabordes y que avans de fer enseculació de pabordes se fes, ab lo mateix estil y forma, enseculació d'abanderado.

En cos, donchs, precehits del andadó y baix la ensenya de la bandera en totes festas devian anar los confreres á cercar lo Paborde major y ab ell concorre á aquellas, deixantlo després del mateix modo á casa sua. A la vigília de las festas de Sant Juliá y Nostra Senyora á la una hora apres mitg dia, ajustats tots anavan á casa 'l paborde á acompanyarlo á oyr las vespres que's celebravan, y á l'endemá al matí ab roba endiumenjada y ab aquella gravetat ab que feyan las cosas nòstres avis, á las vuyt horas, se'n anavan tots junts també ab bandera y paborde á oyr l'ofici al dit monestir del Carme, lo qual era solemne com que fins hi anava la Custoria ó capella de la seu de Girona. Al dia següent á las set del matí, com á bon recort debian també assistir al aniversari se feya per las ánimas dels difunts confreres. No cal dir si també á la professó del corpus ó á alguna altre festa extraordinaria que s'esdevenia, hi assistian ab bandera presidits per lo Paborde major á qui en corporació devian anar á buscar y tornar á casa sua, porque en ellas se honrava á Deu, y feya veure lo gremi la seva pietat y valensa. Ademés, també ja que de festas religiosas tractem, estava prevengut que cada diumenge de l'any se celebrés una missa per los frares del monestir en lo altar de dita confraria; que cremés sempre una llàntia en lo mateix altar, per lo qual degué lo andador portarhi cada dissete una maytadella d'oli á despeses de aquella, y que á mes de la luminaria fos precisa per acompanyar lo corpus, pera soterrar y professons, després la confraria tenir un ciri de cera vermell cuberta de blanca y de pes sis lliuras, lo qual ordinariament estigués devant l'altar y cremés de quan alçarian Deu en la missa major, fins qu'hagués sumit lo prebere. Per últim en set Janer de 1660, moguts los pabordes y confreres de pur y devot zel, determinaren fer lo Misteri de Nostra Senyora de la Pietat, pera portar ab los altres misteris que's duyan quiscun any lo dijous sant en la professó que feya la confraria de la Puríssima sanch de Jesucrist en Girona. Per durlo

cada any lo primer diumenge de quaresma se feya extracció d'un clavari y vuyt personas aptas; lo clavari extrect per insaculació de la bossa del Paborde major y los portans de totes las bossas, de la confraria. Tots los confreres eran obligats lo dia de la professó de anar ab atxa devant de dit misteri, y al detrás hi anavan lo Paborde major presidintlo, donantli l'esquerra lo clavari del misteri y á l'altre part un altre confrare. Per obs y gastos de dit misteri demaná que tots los confreres al esser examinats y admesos en dita confraria, deguessin pagar sinch lliuras moneda barcelonesa. Lo clavari era encarregat d'ell, devia tenirlo en bona custodia en sa casa, adornarlo y lo dia avans del dijous sant, ferlo portar be y decentment á la Esglesia de Nostra Senyora del Carme d'ahont la dita professó eixia.

Tal era la confraria ó gremi dels botiguers de telas y mercers de la ciutat de Girona, que sufri la mateixa sort que tingueren en nostra patria los altres gremis. A novas ideas, costums novas, y si pogué esser convenient y precis en certa época la creació de gremis ab lo major desarrollo que mercé als adelantos de la época han tingut las industrias, se feren aquells menos necessaris y mes que tot incompatibles quasi ab la época y ja en 26 de Maig 1790 y 1 de Mars de 1798, conforme diguerem en eixa mateixa revista en lo número 4, any 1, al tractar del aprenentatge, se dictaren disposicions pera establir la llibertat d'industria y després ab mes ó menos vici-tuts (decrets de 8 de Juny de 1813, real ordre de 29 Abril de 1818, 29 Juny de 1815, real decret de 20 Janer de 1834, y 30 de Juliol de 1836) se vingué al real decret de 6 de desembre de 1836 per lo qual foren derogadas totes las ordinacions dels gremis y declarada la entera llibertat d'industria. Ab ellas, també finí lo dit gremi dels botiguers de telas y mercers; ara pera 'l mes complert coneixement del mateix sols nos falta donar com apéndice una breu noticia del gremi del qual va naixe, ço es del de albardiners, guanters, bossers, tireters, cinters, corretjers, corders y esparters de la ciutat de Girona.

F. MASPONS Y LABRÓS.

NECROLOGIA D' EN RAMON VILANOVA.

(Continuació.)

La primera obra fou una composició sagrada que s'executá en la Iglesia de Frares dominichs l'any 27; escrigué tot seguit una missa ab orquesta y l'any 1828 aplaudia 'l públich sa bellíssima missa pastoril. D'esta obra mestra ¿qué'n direm? ¿Qui es que no s'en recorda d'aquells motius sempre frescos, sempre nous, si se 'ns permet dirho aixís? Qui es que no alaba aquella orquestració tant limitada, plena empero d'efectes de timbre y sonoritat y rublerta de detalls preciosissims? Y sobre tot, Senyors, qui es que no admira aquell tacte assombrós ab que 'l mestre Vilanova hi sapigué agermanar lo caracter religiós ab lo bucólich? Entre tantas missas de caracter pastoril com s'han escrit, no'n veyem una sola que puga sustindre la comparació ab la del mestre Vilanova, y

estem ben segurs de que si 's tractés algun dia de rompre la tradicional costum d' executar-la lo dia de Nadal, lo públich no deixaria de tatxar d' atrevit y de vanitós al qui hagués empres de ferho.

Esta composició plau y plaurá sempre á intel·ligents y á profans; com las obras mestras sas germanas te 'l no gayre comú privilegi de no envellir may, y se li podria aplicar molt be aquella gráfica frase italiana *pare scritta di donsaní*. Y no es pas solsament en Barcelona hont es coneguda y admirada; puig ha sigut cantada moltes vegades en la capital del mon cristiá y en la iglesia particular del Tribunal de la Rota, com y també en Saragossa y moltes altres bandes.

Han dit alguns crítics que si en esta obra s' hi sentia 'l *trágala*; y en bona fe que no sabem pas en quin vers pot ser ni es de suposar, que l' any 1828, quan lo Comte de Espanya, de tant malastruga memoria, era á Barcelona, 's permetés son autor intercalarhi aquell himne patriótic. A en Vilanova li sobraven las ideas ab massa abundó per á que hagués d' anar á recorrer á las dels altres. Unicament hi ha 'ls *Kiries* que no sian seus: lo reputat meslre don Marian Obiols, son deixeble en aquella época, 'ls es crigué y no 's pot hom estar de tributarli un elogi per la semblansa que hi ha entre sa composició y la de son mestre.

Ab tot y sos triumsos y que habia alcançat ja una reputació envejable, no descuydà 'l mestre Vilanova sos estudis, y cobejant avansament continuu, s' en anà l' any 1829 á Milan ab la esperansa de posarse baix la direcció d' en Bonifaci Asioli, mas lo famós contrapuntista y hábil teorich estant malalt de gravetat, hagué de renunciar á sos desitjos y escullir al mestre Piantanida, professor del Conservatori de Milan, ab lo cual estudiá la música clàssica.

Despres de un any de no interromputs y aprofitats estudis, retorná á Barcelona essent fet mestre de capella de la Catedral, important lloch que ocupá dignament, enriquint son repertori ab grans composicions que feren creixe mes y mes, si cab, sa reputació. Foren estas la missa, dita del 'l *Arpa* per l' us que feu d' est instrument en l' *Incarnatus*; una altra també ab orquesta, lletanias, responsoris, rosaris, goigs al Santíssim Sagrament, coblas per á la Comunió, una plegaria á la Verge á chor y altres composicions d' un caracter religiós de bona lley.

Tres anys aprés (1833) anà á Valencia de mestre director del nou teatre que s' acabava de fer, ahont sols pogué estarhi un any, trovantse á son retorn despossehit del càrrech de mestre de Capella de la Catedral. Aquesta injusticia 's fa imperdonable si 's te present que 'ls mateixos professors, no sabem per que, son qui *elegeixen* al mestre, y no haurian hagut d' oblidar lo mérit, lo zel y activitat de que doná provas evidents en los tres anys que ocupá aquella plassa.

Ferit en son amor propi, sentiment lo mes volgut per un artista de cor, no per aixó prová de recobrar-la, sino que deixá que 'n seguíssent mestre D. Mateu Ferrer, y anch que se li presentaren mil y mil ocasions jamay volgué acceptar càrrechs que 'l mérit

no fos prou per á obtenir y var. 'S dedicá al professorat y en las estonas que li deixavan en vagar sos molts deixebles escrivé las següents obras:

Missa de gloria ab acompanyament d' orga; sa gran missa de *requiem* dita de Bilbao, per tal com fou executada en 1838 quan las exequias en sufragi dels qui moriren en aquella ciutat durant la sangnosa, é infausta guerra dels set anys, composició d' un gran efecte y d' estil sever y magestuós; un' altra de gloria á duas veus y orga (1843); la de *requiem* dita de las *violetas* (1845) hont seguí l' exemple del célebre Mehul qui en l' opera *Uthal*, usá primeras y segonas violas en comptes de primers y segons violins, innovació encertada y felís y en la que ha tingut un bon imitador en lo laboriós y entés mestre D. Bernat Calvó Puig. Esta missa que era la obra predilecta, la mes simpática á son autor y que avuy en dia es tant coneguda com la pastoril y com la de Bilbao d' un estil sever y propi y de gran mérit, mes rica empero potser d' inspiració. Se li pot retraure que 'l final de la *prosa* no es certament una veritable fuga, á faysó de Cherubini, sino que es mes abiat una *stretta* en imitacions per á salvar la monotonía que s' esdevé de la successió no interrompuda de moviments lents. ¿Qui sap si 'l mestre Vilanova, qui no ignorant per cert l' art de compondre *fugas* y *cànon*s n' usa pocas vegades, compartia la opinió d' en Adolph Adam y d' altres no menys celebres compositors, que sostenian que las fugas eran un excel·lent treball d' escola, molt propies per á formar un compositor y familiarisarlo ab tota mena de dificultats, pero que no s' avenian gens ni mica ab lo reculliment y gravetat que te d' imperar en la casa del Senyor? Lo que Haydin, Mozart y Cherubini las usessen y ab forma mes elegant lo mateix Rossini, no es rahó á nostre entendre per á establir una regla precisament de recordarnos de que l' excés ó abús dels treballs escolástichs dels compositors flamenchs y francesos ja d' avans doná origen á un género religiós bört, que hauria aconseguit foragitar la música dels temples catolichs si no hagués estat per lo geni del gran Pierluigi da Palestrina.

Sa derrera gran missa de Gloria que s' executá en 1866 la adquirí lo Colegi de Notaris d' esta Capital. Despres d' esta composició, lo mestre Vilanova que s' interessava molt y molt per las Germanetas dels Pobres compongué per al us particular d' aquestas un *Tantum ergo*, un *Salutaris*, diferents motets á una y duas veus y una missa que apreñian baix sa direcció.

Per lo que acabem de dir, se veurá que 'l género que ab mes predilecció y quaix ab exclusió dels demás conresá lo mestre Vilanova fou lo género *sacro*, com sia que en lo *di camera* no mes li coneixem algunas pessas per á piano de mitja forsa originals, alguns arreglos sobre motius d' opera inédits que feya executar á sos deixebles, un capritxo y duas sinfonias per á orquesta d' estil *rossiniá* y en lo *dramático* sabem que tenia començada una ópera que no arrivá á acabar. Esta predilecció per al género mes difícil y que mes esculls ofereix al compositor com sia que haja de traduhir sempre en lo llenguatge

sons las mateixas paraulas y las mateixas ideas, ¿era filla del convenciment íntim de sa aptitut per á tractarlo ab superioritat? Molts son los artistas que 'ns ofereixen exemples consemblants al mestre Vilanova; poch, ben poch los qui han brillat en tots los géneros. ¡Ditxós l'artista que no violenta son talent! Ab tot y aixó no obstant, al present nos roman la incertitut sobre si'l mestre Vilanova hagués donat algun spartito á la escena, quin n' hauria estat l' exit. Aventurat fora l' afirmar que hauria conquerit la mateixa gloria que en lo religiós com ho fora 'l suspitar tant solsament que li mancava alguna de las qualitats indispensables als qui s' hi dedican. En lo género religiós fou hont lo mestre Vilanova alcançá sa gran reputació, son títol de mestre; ab obras que's presentaban al públich sens lo gran aparat de trajes, decoracions, nombrosa orquesta, coros, comparsaría, obras sols per la bellesa de la musica acompanyadas y en las quals per tant, no fa poch qui logra atenyer la popularitat.

Si algun colp li preguntava algú porque no escribia óperas, solia respondre: «Óperas? Bé prou que 'n fan mos deixebles, aludint á alguns spartitos que's representaren en lo teatre de Santa Creu de sos deixebles Cuyás, Sariols, Domínguez, Piqué y Rovira. (S' acabarà.)

JOSEPH T. VILAR.

POBRA FLOR!

Floreta delicada
De fulla virolada,
En ta naxensa del jardí cullida
Lo plor de ma estimada 't dava vida.

Pobre poncella! per banyar tes fulles
Lo broll de mes pipelles sobraría,
Mes, gaya flor, no 'l vulles,
Ben tost lo seu ardor te panciria!

Així 'l plor benehit que la fé engendra
Novella vida dona y'esperança
Y 'l plor que 'l dupte llança
Nodreix á dins el cor gelada cenra.

Barcelona 15 Maix de 1871.

THOMÁS FORTEZA.

DOCUMENTS INÉDITS

SOBRE LO MONASTIR DE SANT LLORENS DEL MONT
EN LO BISBAT DE GERONA.

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt Senyor meu: entre los estudiosos coloboradors que sovint il·lustran las columnas del periódich qual direcció está á son digne càrrech, un n' hi ha qu' ab sos erudits treballs geològichs é històrichs ha cridat justament l' atenció dels aymadors de las cosas de la terra, per los notables conexements que demostra. Novellament y en lo nombre ters del present any, ha publicat algunas «Noticias inéditas so-

bre lo monastir de Sant Llorens del Mont del bisbat de Gerona» qu'en veritat nos sorprengueren, y fou aixís, perquè, servant ja de temps enrera en nostra collecció diplomática, 7 documents inédits de mes ó menys interés, relatius tots á lo predit monastir, haviam pensat no l' hi corresponguesen (ho dihem ab franquesa), ja per haver examinat lleugerament aquells, quan los clasificarem, ja per considerar aquest de poquissima importancia, atesa l'escassa menció que d' ell ne fan los autors mes competents. En efecte lo P. Villanueva en son «Viage literario á las Iglesias de España» qu'es lo que mes ne parla, únicament afirma (en lo tom. XV, carta CI, págs. 103 y 106) que res ha pogut saber, fora de l' incorporació del nomenat monastir, junt ab lo de Sant Quirze de Coléra ó Coleyra al de Sant Pere de Besalú, en 1592, per bulla de Climent VIII; los P. P. Merino y La Canal, en sa continuació á la «España Sagrada» de Flores (t. XLIII, p. 343) y Feliu de la Penya («Anales de Catalunya» cap. I, llib. IX, p. 250), també breument ho indican, empero aquest últim equivoca la cita de Tristany en sa «Corona benedictina» (cap. X, nbre. 453) que fa sols esment de l' altre monastir de S. Llorens del Munt qu' existia en aquest bisbat y prop Tarrassa. Ara, donchs, que lo diligent escriptor En Pere Alsius, nos ha fet conèixer tot quant ha trobat referent á aytal monastir y com sia cosa molt certa qu' ab l' abundó de llum triomfa la veritat, per ço es que judiquem esser en nosaltres un deber, lo publicar aquells fruits que 'ns han donat las investigacions fetas, al rebuscar las antigas gestas de la pàtria. Mes dirém: avuy dia en que, revoltas de tot cayre las arrels del vell arbre de las generacions per lo potent mastral de las ideyas pus envilidas y despreciables, brandejan y s' esberlan las ramas de las institucions mes dignes de veneració, prenent aquell encara trossejar la robusta é invulnerable soca de la fé, es de tot punt necessari, ajudar, en quan se paga, á l' esclarexement de l' historia d' aquells sagrats llocs ahont habitaren las benefactoras y caritativas ordes monásticas; es precis mostrar als ulls de las gents enganyadas per moderns sofistas, las virtuts y pietat exemplar d' uns homens, infatigables apostols de la bona nova que, poblant las desertas soletats de nostre pays, desde la fi del primer primer período de l'etat mitjana, cristianisaren las tribus bárbaras ab la paraula divina, y, salvant, dins lo respectat si de llurs cenobis, los tresors de las lletras y ciencias antigas, nuaren ab amorosa llassada la civilisació pagana y la dels temps caballerívols, origen y preparació del desentrotllament qu' arreu s' ha anat operant en l' época moderna.

Be din lo senyor Alsius, que sa historia y la del nostre poble están fortament lligadas; però es, que, treballant avuy per abduas, esmentarém altres novas de la vida d' aquella Santa casa, en lo segle XV (1438-1473). Los documents dalt indicats que noslas aportan son á saber: los 5 primers (1439) forman una informació pera que 'ls arrendataris del monastir de St. Llorens, Guillem Ferruz y Jachme Colteller de Besalú, donguessen al Abat las 25 lliuras de las rendas d' aquell, que per sa cógrua sustentació l' hi foren senyaladas en lo Capítol que la orde benedicti-

na celebrà (maig de 1438) en la ciutat d' Oscha (Aragó), al objecte de que las restans, durant 3 anys, fossen «meses e convertides en obres, melioraments e reparació de la dita sglesia e monastir», qual espedient se composa de 2 instancias, 2 declaracions y lo decret que hi provehi la Regina Dona Maria, lloctinenta general de Catalunya; y los altres 2 (aprés de 1473) consisteixen: en 2 manaments fets, à suplicació del bisbe d' Arguelo, al Notari de Barcelona Gabriel Yranço à fi de que librás autèntica copia de certa procura fermada per l' abat de St. Llorens al de St. Salvador de Brea (Breda). Del contingut de quals papers, que mes avall transcriurém integrament, se desprén: primer, qu' en 1438, quan s' efectuà lo predit capitol, y mes endavant en 1439 era ja Abat del convent Fra Joan Frener; segon, que durant lo govern d' aquest, y segons sas mateixas paraulas: «la sglesia del meu monastir e lo dit meu monastir de gran temps ensà diruit han presta obra e reparació» esplicant que «per nos predessesós e negligencia daquells s' era enderrocada (severa acusació en boca d' un abat) qual arrunament ab mes claretat se compren, per lo text del decret reyal que manà lo pago de las 25 lliuras (28 mars 1439) quan diu: «*quam ex quo ecclesia et monasterium predicta à magno citra tempore diruta sunt in solum intali statu quod prompta reparacione indigent*»; tercer, qu' en lo Capítol referit fou nomenat administrador del monastir Fra Bramon Cadell, monge enfermer del de St. Esteve de Banyolas, pertanyent també à la orde benedictina y poch distant del de St. Llorens del Mont; quart, que dit abat Frener, en virtut de lo acordat en aquella sentada anà à viurer en San Paul del camp de Barcelona, ab un dels monges qu' hi havia en son monastir; quint y finalment, qu' en 30 mars de 1473, la regia tenint la dignitat abacial, Fra Jaume Coll, qui atorgà en tal dia la memorada procura al abat de St. Salvador de Brea, en poder d' en Barthomeu Bosch, Notari de Barcelona, «per virtut de certs capitols per ell (lo frare Coll) ablo venerable bisbe d' Arguelo fermats sobre lo cambi de las abadias de St. Miguel de Fluvia e de Sent Lorenc del mont», lo que 'm mou à créurer, havia ja tingut lloch la reedificació projectada 35 anys enrera.

Una volta indicats los punts essencials que contenen dits documents, pera major conexensa los copiarém à continuació:

(Informació.)

(1—Instancia à la Regina)

Senyora molt justa.

Com per virtut de cert pacte avinença, e concordia fetes entre labat de sent feliu de Guixols duna part e labat de sent Lorenc dez mont de la part altre lo dit abat de sent feliu sie tengut e obligat dar cascun any al dit abat de sent lorenc per sustentació de sa vida XXV lliures barceloneses e les restants metre e convertir en reffecció e reparació e obra de la sglesia del dit monastir de sent lorenc. E com lo dit abat de sent feliu hage manat als rendés de les rendes del dit monastir de sent lorenc que de les dites XXV lliures no responguen al dit abat de sent lorenc ne a altre per ell los quals renders son e han nom en Gui-

llem ferráz e Jacme colteller de busulú. E com senyora levar al dit abat les dites XXV lliures sie levar li la vida la qual mesquinament pot soportar ab les dites XXV lliures: com sie privat de totes altres rendes e moluments del dit monastir de sent lorenc e hage star e habitar en lo monastir de sent paul de barcelona. Per tant senyora mol justa recorrent a vostra acostumada justícia lo dit abat de sent lorenc humilment vos suplica sie vostra mercé per observació e execució de les dites avinenças pacte e concordia provehir e manar als dits renders que no contrastant qualsevol manament per lo dit abbat de sent feliu a ells fet donen per cascun any al dit abat de sent lorenc les dites XXV lliures. Car en altra manera no calria al dit abat sino que anàs per mendicada sufragia. Et licet etc. Altissimus etc.

(Providencia) Remitatur bononato pet. qui partibus vetatis et solo verbo audiens provideat super supplicatis justitia mediante et mandet provisiones oportunas.

P. P. (Provissio) Regiae Cancellariae XVIII Martii anno (1439) M^oCCCC^oXXXVIII^o-Simeon-

(2.—Instancia al jutje)

Molt honorable mossen, cum yo Abbat de sent lorenc del mont aya supplicat la senyora Reyna de alcun prejudici he masa gran dapnatge a mi fet per mossen de sent feliu de guixols president per lo capitol derrerament celebrat en la ciutat dosca. Cum yo aie moltes vegades request en los capitols celebrats en lo monastir de sent paul del camp de barcelona que la esglesia que per mos predessesós e negligencia daquells seras enderrocada ques reforsiliàs e sobràs e daço no sen aya res fet e suplicat lo capitol que anaçò volgés provesir com yo nestaria a tota lur ordinació he que la esglesia se obràs e com lo dit capitol remetès à mi lo dit spedient yo vesent que les dites facultas son tant exígues e petites que yo aturant en lo dit monestir ab los monjes que nos poria obrar la dita sglesia ordonarem que mossen de sent feliu president per aquest termini que cercàs loc en lo qual yo poxés aturar ab un monge laltre que anàs en altra par pert manera que la dita esglesia se pugue obrar aturantme de la dita abbadia XXV lliures barceloneses cascun any. He ffrare bre-mont cadell enfermer de banyoles que prengua les XXV lliures que io me preses per sustentació de ma vida e que les meta en altres usos he que yo sia content de la porció de sent paul e com un cascun dels monges aja per affer de sustentat la vida de la dita porció tant tot sol com yo aja star ab un masip quin servescha e no puxa star tot soll e lo dit capitol maja atorgat per sustentatíó de ma vida la dita cantitat e lo dit president noy puxa tocar he suplicat la Senyora Reyna que an açó volgués provesir. La qual cosa a comesa à vos molt honorable mossen queus placia testament provesir car per tot aquest mes en que som los dits rendés an a donar al dit monge procurador XXX lliures per queus placia que sia manat als dits rendés ayxi con yo he suplicat ab sertes penes que els mogen a donar les dites XXV lliures no obstant enpares als dits rendés fetes per qualsevulen persones ni stament ni conditions sien hoc enca-

ra manar al sotveguer de besolun que aga exaquir los dits rendés á pagar les XXV lliures los noms dels quals son en G. ferru sastrer e Jacme colteler parayres tots de la vila de Besalun et daçó vos reputaré á gran mercé.

(seguirá)

ANDREU BALAGUER.

LA PUBILLA DEL MAS

DELS MAGRANERS.

(Continuació.)

Sortits de l'esglesia en lo Mas tingué lloch un diná exelent, com á cosa apressiada per la pubilla; mentres la gatsara de consemblants diadas estava en son mesalt punt, la Marieta aplegá una bona faldada, d'encar més bons bossins, y los baixá á la entrada hont una munió de pobrets la feberen ab rialletas de vera gratitut. Prompte deixá contents á n'aquella pobre gent y més d'un jayo pensant ab lo esdevenidor de la pubilla la compadí; un d'ells acostantsi: Marieta li digué, entre las moltas rondallas que t'he contat, may he volgut esplicarten cap que no fos alegre, més avuy ¿vols que t'en conti una que may l'has oida «la Mala Madrastra?»

Quan vingué la nit, los convidats feren via á llurs casas, restant sols en lo Mas, los nous casats, la Marieta y 'ls mossos. Aprés d'havé passat lo rosari cadascú se'n aná á son quarto més quina no fou la sorpresa de la Marieta al veure que se la destinaba á una de las cambras mes foscas de la casa, y que son pulit llit, de blanchs llansols y tous matalassos, sa madrastra destinat l'havia per son servey?

Vans foren sos intents per clourer los ulls durant la nit: tant sols los entelaban diamantinas llágrimas, com sols vessar pugan del cor d'una nina de dinou anys. Quan ja cansada de tant plorar pareixia que son cos lo repós cercaba, y que sos parpres se juntaban, tingué com un somni en lo qual se li aparagué sa bona mare rescolsada en la capsalera de son llit y fentli dolços besos en sos llabis.

De sopte, la nina, esglayada llansá un crit y mitj desperta li semblá veurer encar aquella sombra y que se allunyaba dient aytals paraulas: las marès qu'als fills ayman, no van solas al cel.

Despertás, y ja en lo que restá de nit, fixo son pensament en lo passat somni, no tancá de nou los ulls.

A matinada quan lo gall desperta al pagés y li anuncia l' hora de la trevallada, s'alsá la nina, com tenia per costum á despertá 'ls mossos; més sens dir res á ningú se'n aná á enmirallarse en lo espill dels aus y de las flors: en lo riuert que mansament corra llepant las fitas del Mas dels Magranés. ¡Com s'estremí la Marieta al veure descolorit son rostre, rojenchs sos ulls per los plors de la nit y sens carmí sos llavis qu'avans ne vessaban! Pareixia qu'hagués passat deu anys en una nit!

Se'n torná al Mas y no fou poca sa estranyesa, al veurre que tothom se maravellaba de veureli aytal cara. Aixís la Rosé, sa Madrastra ó segona mare,

encar que may s'avingué la pubilleta á dar est nom á qui tant mal de compendre havia lo que vol dir esta doça paraula, l'hi digue «Marieta que tens? ¿Perventura 't raca ma entrada en lo Mas? ¿Perqué estás plorosa? ¿No saps que 't vull com una jermana?» Estas y altres conhortadoras paraulas sortirea dels llabis de la Rosé; la pubilla plorant y donantli un fort bés en sas galtes l'hi respongué: Ah si, volgueume com una jermana, qu'ab mi tindreu una.... desfeta en llágrimas los senglots no la dexaren continuar.

Los jorns s'anaban sucsehint y la alegria no torná pas á veurers en lo rostre de la pubilleta. Sa madrastra ja ni menys se cuidaba de sabéla causa d'aytal tristó. «Altres quefers ting, responia quan li preguntaban pel mal de la Marieta; tot son papers..... si son pare 'm volgués creurer....

Més d'una volta aytals paraulas ferian los oídos de la pubilla. y era llavors quan li semblaba veurer de nou á sa mareta en lo capsal del llit, besantli sos llabis com en la nit de las esposallas.

Esdevingué un jorn qu'assumptos de l'hisenda cridaren al pare de la pubilleta bon tros lluny del Mas; sortí, donchs, est, deixant un bés en lo front de dos nous nins que regalats lo cel li havia per goig de la Rosé y pena de la Marieta y tant so's tingué per esta aytal reconveniçió: que mentres seguia fora hi haija pau: á veure si quan tornaré los vehins tindrán que contarme quelcom de tu y ta mare.

¡Quan cert es qu'el temps ho muda tot! ¡Quan cert es qu'una impressió falagadora y novella pot fer oblidá fins los sentiments més arrelats en lo cor dels homens! Ahir per l'Anton tot era la Marieta: avuy que sos llabis sols tenen petons per los fillets de son segon maridatge, la Marieta es tinguda per res.

Passaren moltas setmanas y de l'Anton res s'en sabia; durant aquet temps si haguesseu vist á la pubilleta no l'haurian pas coneguda. Demnada á servir de mossa á los nins de la madrastra, acostumada á oures renys fins en las voltas que més meritoris sos actes eran, la pubilla sufria resignada y per cada espina qu'en son pur cor clavaban, tenia per tota queixa una mirada al cel.

Un jorn no satisfentla prou á la madrastra los renys, veyent que totas sas malas parauladas no trobaban queixosa resposta en la pubilla, prengué una resolució tant sumament cruel, que fins los vehins mes indiferents á las qüestions domésticas del Mas, preguaren á la Rosé no obrés de aytal mena. Co fou que havent tingut una lleugera caiguda un de sos nins, á la qual era estranya la pubilleta, la madrastra, qual rabia cercaba una ocasió per esclatá, contra aquella, resoiógué tráurela de casa, com de fét. Devades fou que 'ls vehins y parents més pròxims pregaren, ni la pubilla llensá una queixa, ni la madrastra torná enrera sa resolució. La nina deixa 'l Mas sens mes abrigall que la roba que duya sobre, ni més joya qu'una crueta d'or, memoria de sa bona mare, que portaba en lo coll penjada d'una cinteta, y caminant, caminant, ben tost se trová lluny de las encontradas de sa casa pairal.

Mes ay! ¡y com s'esmentá ben tost lo mancamént de la pubilla en lo Mas! Los pobres ni per etsar s'hi

acostavan: habian sabut que la mestressa no tenia cor: y qui no te cor ¿com potsabé lo preu qu' als ulls de Déu té l' almoyna? Ni tant sols las pardalas qu' a trench de auba ja aixecaban tant bells himnes al Creador, y que tant poch tenian de volá per cercá als grans de panís quan al Mas n' era la nina, volgueren viure en sos antichs nius, pus deixantlos anaren á cová en los fondals del bosch, des d' hont no oiravan pas, ni la teulada del Mas dels Magraners.

La madrastra, mestressa absoluta ja de la Masia, quals terras s' estenian més lluny que pas la vista, comensá á obrá com aytal: tots los objectes que recordaban á la pubilla ó á sa pobre mareta, foren desats, los nins oblidaren per complert, si bé los hi costá molt; puig que ab tot la nina los aymaba, lo nom de Marieta: las flors de las finestras foren arreballadas; en un mot: del Mas dels Magraners sols ne restá 'l nom.

Més lo que no desaparegué, mal grat los esforços de la madrastra, fou un quadro representant l' antiga mestressa, pus clavat com estava en la paret, menester hauria sigut enderrocarla per treurel. Bé es cert que de rabia, la Rosé mes de tres voltas al emblanquí la escala, havia fet passá lo pinsell per sobre d' ell, empero com si fos un miracle al secarse la cals apareixia de nou l' imatge de la Pepa. No semblaba sinó que li raqués separarse del Mas.

Déu, qual misericordia es tan gran com son castich, no volgué que restés sens est en la terra la qui mes tart devia trobarlho en la nova vida. Esdevingué un temps d' aquets en que Deu mostrá al home com en un no rés pot reduhir á runas las vistas mes orgullosas, si estas d' Ell renegan. La pesta delmaba la terra. Las mares fujian de llurs fills; los jermans, de llurs jermanas; los marits de llurs mullers: tothom temia lo encomanarse 'l mal. Quan los vehins havian esment de que en una casa prop de la seva hi havia un empestat, deixaban las llars y devades era qu' anessin á cercá lluny la salvació, puig á ben poch los mal respectaba.

En mitj de tants treballs, d' esmentá n' era una pelegrina, qual barret d' amplas alas l' hi tapaba casi bé mitja cara: son peu descals, blanch com los flocs de néu que 'ls pichs més enlayrats mostran, semblaba trobessin conhort al clavarseli pel pedregam, y ab la má posada sobre son pit, tenint en ella un sant Cristo, se la veyá en los llocs de més perill, portant lo conhort als qui ja agonetjaban, y dant bons socós als qui la mort no volian encar. Tothom la cridaba y quant á quelqun malalt visitaba, aquet sens poguer donarsen compte, li semblaba havé vist aquella cara, si bé no tant groga y flaca, al menys ab uns ulls tan vius.

Vingué un vehí dientli qu' en lo Mas dels Magraners, una pobre dóna sola, desamparada de tothom estava en perill: la pelegrina sens esperá més endrecá son pas vers hont demanaban son socós. Al entrar veijé á la pobre Mestressa del Mas que presa del mal, se recargolaba en son llit, lluytant ab las ansias de la mort. Sos filets estaban en lo llindar de la porta del Mas escoltant los quèntos y oracions d' un pobre jayo que 'ls distreya de lo qu' á dalt passaba.

La Rosé que ja es veyá abandonada al esmentá qu' una persona entraba en sa cambra, obrí'ls ulls y llenzá una mirada d' agraument, la pelegrina s' hi acostá y al donarli los remeys, sos dits tremolaban y una palidesa mes mortal encare de la que tenia al pujá, cubrí son rostre de tal mena, qu' á bon segü pres haurian per més malalta la qui 'ls socós donaba, no pas la qui 'ls rebia; los remeys pareixian inútlis, car lo mal creixia notablement: entant, la pelegrina tremolosa, cada volta més, prompte deixá veure en sos ulls un cercle blavench que daba una forma cadavérica á son rostre. De sopte fixant son esguart en la paret y malgrat la fosquetat de la cambra semblá com si la figura del quadro prengué forma y parlés. La pelegrina com si entengués lo que li deya, escoltava atenment: de cop llenzá un crit y caigué esmortuida: la malalta fixo son esguart també en lo quadro, deixá rodá per sas galdas dugas cremosas llágrimas, sens dupte las primeras que llenzá en sa vida, y tal volta foren las que rentant s' ánima li obríren las portas del cel; en tant, lo jayo de baix de la entrada tot aixecantse y acabant d' esplicá un qeunto á la maynadeta los deya: ja ho veyeu donchs com las mares qu' als fills ayman no van solas al cel.

20 y 21 d' Octubre 1871.

FRANCISCO MANEL PAU.

CONSISTORI DELS J'CHS FLORALS DE BARCELONA.

Las composicions rebudas per est Consistori des lo dia 23 del mes passat fins avuy, són las següents:

37. La Pau. *Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco.* (S. Pau Tessel. II. capítol III. vers. 16.)—38. La Creu. *Et qui non accepit crucem suam et sequitur me, non est me dignus.* (Ev. de S. Mateu.)—39. Plant. *Foll es aquell que 'l vent fermar volia.* (Ausias March.)—40. Patria. *Hei mihi!*—41. Cançó d' un tranquil. *Mes ells riuhen...* (F. P. y M.)—42. Amor esperansat. *Mais prenons garde; elle peut s'envoler.* (Beranguer.)—43. Del amor al cel. *Donec aspiret dies et dedinentur umbræ.* (Salomé.)—44. Cor nafrat. *Lo meteix.*—45. Corrandas d' un pastor. Amor.—46. Cant d' amor. *Dins mi pauri cant vole te canta.* (Antonieta de Bellcayre.)—47. Jorns de sanch. Novela històrica del sicle XVIII. *Jo se una trista gesta...*—48. Qui perdona será perdonat. *Domini quoties peccabit in me frater meus et dimittam ei usque septies?*—*Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies.*—49. Amor. *No sols la llengua parla.*—50. Balada. *¡Ay, amor meva!*—51. De un desesperat d' amor. *Canzon, tu povi ben dire...* (Petrarca.)—52. La font afalagadora. *Com viador que sedeja...* (A. Camps y Fabrés.)—53. L' encís del mariner. *Cançó nova s' es dictada...*—54. La veu de Deu. *¿Qousque tandem?*—55. Mon únich pensament. *Cada hù per 'lla hont la enfla...* (Pitarra.)—56. A Ignés **. *T' estim com las flors la pluja...* (Camprodon.)—57. La Fè. *La bufera infernal che mai non resta...* (Dante.)—58. Desconhort. *Ay que de aquellas horas de alegríia...* (Espronceda.)—59.

La Jove Catalunya. *Los fills de las panteras...* (Pau Rosella.)—60. La Jove Catalunya. *¡Grat sia á Deu, ja hi som!*—61. A la matinada. *Et sic de cæteris.*—62. Desvari. Amor.—63. Acudit. *Per torná á fe una paloma.* (Pitarra.)—64. Lo batetx. *Confits, senyor padri.*—65. Lo gall. *Coch... coch... coch, ne fa lo gall...*—66. Amistat. *Amicus Plato, sed magis amica veritas.*—67. Lo plor de la nina. *La religió es lo consol y refugi dels afligits.*—68. Lo timbaler. *Llarch temps ne parlarán.*—69. Per san Silvestre. *Lasciate ogni speranza.*—70. Lo Temps. *Nunca...* (Zorrilla.)—71. Suspirs amorosos. *Me dona trovas...*—72. La sempreviva. *¡Benehida flor!*—73. Anyoransa. *Pau á qui mata l'amor.* (A. Careta.)—74. A Deu. *Tu, mon Deu, n' ets sols ma vida...*—75. Lo testament del pirata. *¡Amichs de la mar!*—76. Lluyta. *Ample es lo món.*—77. Tarragona. *¡Trist cementiri d' una etat romana!*—78. *¡Somniava! Le sommeil est presque toujours un pressentiment...* (Lamartine.)—79. *¡Qui ets? Que 'n tinc de gracia.* (Ciutti.)—80. Veu de l' orfanet. *La soletat es ma mare.*—81. Las órfanas de mare. *Oh tempora, oh mores.*—82. Mas ilusions frustradas. *Qu' es tant gran la desdicha de ma vida...*—83. A la Festa. *¡Be m' hi voldrán!*—84. La núvia. *Uera cosa es e certa, que nostre auí el Rey don Amfós...*

Lo que's fa públich pera satisfacció dels interessats. Barcelona, 9 de Mars de 1872.—Lo mantenedor President, Joseph de Letamendi.—Joseph Corolèu, mantenedor Secretari.

NOVAS.

Segons veyem en los periòdichs de Valencia, en lo teatre del *Circo-Español* d' aquella ciutat, dias passats s' estrená la sarsuela valenciana del senyor Palanca, música del senyor Jordà, titulada *Un parent del altre mon*, qué fou molt ben rebuda del públich merexent los autors esser cridats á la escena.

En la nit del primer d' est mes, tingué lloch en lo local de la JOVE CATALUNYA una brillant vetllada literaria que celebrá la Secció de Lletres d' aquella societat, en la que prengueren part los senyors Collell y Serra de Vich que 's trovavan de pas en esta capital. A mes dels indicats senyors, feren lectura de treballs en prosa y vers, los senyors Aulestia, Blanch, Thomás y Bigas, Batet, Matheu, Roca y Roca y altres, contribuint tots y cada hù al major luhiment de la vetllada.

En cartas qu' hem rebut de Gerona, se 'ns fa saber la fundació en aquella ciutat d' una societat catalana que ja actualment está donant duas funcions dramáticas cada setmana al igual de nostre Teatre Catalá, y que ha posat, per ara, en escena lo *Digna de Deu* d' en Joaquim Assencio d' Alcántara, *Las duas mangalas* d' en Joaquim Riera, y alguna altra.

També se 'ns parla d' una societat d' escriptors igualment fundada en aquella ciutat, de la que son: en Francisco de Paula Franqueza, *president*; n' En-

rich Claudi Girbal, *vice-president*; en Celestí Pujol y Camps, *vocal*; en Joaquim Botet, *tresorer*; y en Joaquim Riera y Bertran, *secretari*.

Ab lo titol de «Estudios críticos de Filosofía, política y literatura, lo conegut escriptor castellá, En Francisco de P. Canalejas, de l' academia espanyola y del claustre de l' Universitat de Madrit, ha donat á llum en la propia vila (estampa de Bailly-Bailliere) un volúm de 447 páginas en octau, lo qual conté diferents articles que dit senyor havia publicat desde 1858 á 1870, y entre ells hi son de notar 3 que tractan: d' una expedició á Montserrat, del renaxement de la poesia catalana y de N' Anfós V d' Aragó en Nápoli. Felicitém á dit autor per la sua obra, y en especial per los treballs en que parla de nostra patria.

En un dels passats números de la revista francesa *L' Illustration* y en un article crítich de l' exposició de pinturas verificada en lo *Cercle de l' Union artistique* de Paris, se fan grans elogis de dos aquarelas del célebre pintor catalá, honra de la nostra terra, En Marian Fortuny tituladas *Lo soldat y'l Circassiá*. Lo citat article va firmat pel conegut escriptor y crítich Teophile Gautier;

Hem rebut lo prospecte de la *ROMANIA recueíl trimestrel consacré á l' étude des langues et des literatures romanes* que han comensat á publicar á Paris Mrs. Paul Meyer y Gaston Paris. Lo titol anunciat y 'l nom dels directors de la publicació bastará pera donar á nostres lectors idea de l' importancia d' aquella, y dels beneficis qu' ha de reportar á totes las llenguas y literaturas neo-llatinas, entre las quals figura en primer lloch la nostra, tant mes quant pera dita publicació s' admetan treballs escrits en las diversas llenguas romanes y en inglés. Escusém donchs recomenar als aymadors de las bellas lletres la *Romania* de la qual creyem ha aparegut lo primer número y quals condicions se troban en la secció de reclams.

Hem rebut los dos primers quaderns de la Biblioteca popular qu' está publicant nostre amich en Joseph de Palau y de Hugué. Es lo primer *La revolució y les antigalles* d' en Jaume Collell. Lo segon, *Conversa sobre indulgencies y butlles principalment de la santa creuada*, llibret que fou ja publicat molts d' anys enrera, si be en esta nova edició apareix un tant modificat, segons se 'ns ha dit; modificació que debem atribuir á sonmateix autor (per mes que's fassa festrany atesa la etxa de sa edició primera), putx no podem creure que s' haja prés lo nou editor la llibertat de cambiar lo que volgués en lo dit llibret.

De totes maneres, com los dits quaderns portan en si tendencias políticas tan marcadas, nos veyem privats d' ocupárnosen mes estensament, limitantnos á dir que están escrits en bastant correcta prosa.

Hem rebut de la Societat del Born tots los documents publicats en las festas d' enguany junt ab los Estatuts de la matexa, tot escrit en bon catalá. A

En Rossendo Arús debem esta introducció de nostra llengua en exa societat exclusivament catalana y una de las primeras qu' ha usat com á llenguatge oficial lo nostre idioma; per lo que felicitem de tot cor á dit senyor.

En la nit del 12 d' est mes, s' estrená en lo Teatre Catalá lo drama en tres actes d' en Ramon Bordas *La palmera del desert*. Res te que veure 'l titol ab l' obra, que 's sembla molt á altres de nostre teatre y fins son argument recorda lo drama del mateix autor *La flor de la montanya*. Los tipos son tots gastats y en especial los del vell y son fill que son los mateixos que 'ns presentá l' autor en son altre drama ja citat. La monotonía y llanguidesa delas escenas, la pobresa dels recursos, las agudesas ja sentidas altrás vegadas, y la repugnancia ab que vegé 'l públich algunas de las escenas en particular la que tenen en lo tercer acte lo pare y fill forasters quan aquets li pregunta si es cert qu'ha fet l' estafa hont tant resalta lo cinisme del pare; tot axó feu que no fos l' obra tant ben rebuda com altrás del mateix autor. Mes no debem acabar, sens dir que hi ha en lo drama duas ó tres escenas ben fetas, y que está est en general ben versificat.

En quant al desempenyo, debem dir que tots los actors que hi prengueren part, saberen treure de liurs respectius papers tots lo partit possible, distingintse entre tots lo senyor Soler.

L' ATENEO DE LORCA ha acordat celebrar un certámen literari en honor del célebre Miquel Cervantes Saavedra, baix las bases espressadas en lo següent cartell qu' ha publicat y traduhim:

L' Ateneo de Lorca que desde sa instalació ha celebrat l' aniversari del escriptor insigne, *honor y gloria no solament de sa patria, sino de tot lo género humano*, desitjant tributar est any un homenatge de respecte y admiració mes senyalat á la memoria de Cervantes, y estimular, en sa modesta esfera, als ingenis de nostra provincia, y fins als de tota la nació, pera que dediquen sas nobles tareas en lo conreu de las bellas arts ó un objecte tant digne, te l' honor d' invitar á un certámen literari baix las condicions següents:

Lo primer premi, que consistirá en un busto de Cervantes, en plata, de petitas dimensions y son corresponent diploma, s' adjudicará al autor de la millor *memoria* de regulars dimensions y bonas formas literarias sobre est tema:

«¿Al trassar y escriure Cervantes lo Quixot, se proposá imitar algun dels grans modelos literaris ja publicats, y seguir las petjadas dels ingenis eminents que l' havian precedit, ó féu un treball enterament original?»

Com á segon premi s' adjudicará una ploma de plata sobredaurada, ab diploma, al autor de la millor composició en vers relativa á Cervantes.

Hi haurá á mes dos accessits pera los autors de la memoria y poesia que mes s' acosten en mérit á las premiadas. Aquets accessits consistirán en un diploma que s' entregará als autors de las composicions que l' hajan merescut.

Lo jurat podrá fer de mes á mes las mencions honoríficas que creia indispensables.

Los qu' aspiren á estos premis dirigiran llurs treballs á la secretaria del Ateneo de Lorca avans del 14 d' Abril prócsim, en qual dia quedará tancat lo plasso d' admissió definitivament.

Com de costum, las composicions vindrán sense firmar, en un plech clòs ab un lema: y en altre també tancat, ab un lema igual la firma del autor.

Lo jurat de calificació se compondrá de cinch individus designats ab anticipació entre 'ls professors de la secció de literatura del Ateneo, associats de las personas que estimen convenient.

Los membres del jurat no podrán pendre part en lo certámen.

La lectura de las composicions llorejadas y la adjudicació dels premis se efectuará en la sessió solemne y extraordinaria que celebrará l' Ateneo la nit del prócsim vint y tres d' Abril, aniversari de la mort del escriptor insigne.

Totas las composicions presentadas quedarán de propietat del Ateneo sens que per los interessats pugá reclamarse son retorn.

Los plechs que contingan las firmas de las no premiadas se cremarán sense obrirse.

Lorca, 1 de Mars de 1872.—Lo Director, *Juli Mellado*.—Lo secretari, *Antoni Gayon*.

Hem vist en alguns dels periòdichs d' esta capital, y 'ns ho han assegurat personas que poden saberho, que la companyia catalana del teatre Romea ha sigut contractada pera la temporada d' estiu en un dels teatres de Reus.

Dins breus dias se posará en escena la tant anunciada sarsuela *Lo Somni daurat*, en lo teatre del Circo. Segons tenim entès es del mateix género que lo *Robinson petit*, que tants bons resultats ha donat á l' empresa del dit teatre.

Continúa sortint á Palma de Mallorca la Revista Balear de que parlarem á nostres lectors en un dels passats números. L' últim corresponent al primer d' est mes publica alguna poesia mallorquina dels senyors Obradors Bennassar y Forteza, y algun trevall en castellá de diferents autors, entre ells una poesia del mestre en Manel Milá.

RECLAMS.

ROMANIA recueil trimestriel consacré á l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston Paris.—Ha comensat á apreixer lo primer de Janer del present any enquaderns trimestrals de 8 fulls (128 páginas) en octau; se atmeten suscripcions en la llibreria de Bailly-Balliere-Madrit—preu 18 francs sens contar los ports.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.